

KONKURENCIESCHOPNOSŤ V CESTOVNOM RUCHU RUSKA A ŠTÁTOV POST-SOVIETSKEHO REGIÓNU

COMPETITIVENESS IN TOURISM OF RUSSIA AND COUNTRIES IN POST-SOVIET REGION

Slavomír Bucher

Katedra geografie a aplikovanej geoinformatiky
Fakulta humanitných a prírodných vied
Prešovská univerzita v Prešove
Ul. 17. Novembra 1
081 16, Prešov, Slovensko
slavobucher@yahoo.com

Department of Geography and Applied Geoinformatics
Faculty of Humanities and Natural Sciences
University of Presov
Street 17. November 1
081 16, Presov, Slovakia
slavobucher@yahoo.com

Kľúčové slová:

Index konkurencieschopnosti cestovného ruchu, destinácia cestovného ruchu, post-Sovietsky región, Rusko

Key words:

Tourism Competitiveness index, destination competitiveness, post-Soviet region, Russia

Anotácia:

Cieľom prezentovaného článku je definovať index konkurencieschopnosti Ruska a štátov bývalového Sovietskeho zväzu základe 14 faktorov za roky 2007 – 2013. Účelom tejto analýzy je aj identifikácia základných faktorov, ktoré sa najvýznamnejšie podieľajú na disparitách v konkurencieschopnosti európskych destinácií. V článku sa snažíme vyhodnotiť sekundárne dáta Svetového ekonomického fóra, ktoré každoročne publikuje Správu o globálnej konkurencieschopnosti (Travel and Tourism Competitiveness Report) s cieľom definovať silné a slabé stránky vybraných krajín na medzinárodnom trhu cestovného ruchu. V analýze hodnotíme nasledovné čiastkové idnexy: regulačný rámec, podnikateľské prostredie a infraštruktúra a ľudské, kultúrne a prírodné zdroje.

Annotation:

This paper presents an examination of the competitiveness of countries in post-Soviet region based on 14 factors. More specifically, it examined how these countries were clustered according to their competitiveness scores of 13 factors and also tried to illustrate their competitiveness positions in region. Secondary data, comprised of the Travel and Tourism

Competitiveness index 2007-2013, were included in data analysis. Travel & Tourism Competitiveness Index – TTCI consists of few wider categories whose variables affect the competitiveness of the tourism in certain countries, or, in this case, destinations or its carries. These categories are summarized in three basic sub – indicates: index of regulatory frames of tourism and travel, sub – index of work surrounding and infrastructure of tourism and travel followed by the sub – index of human, cultural and natural resources.

Úvod

V súčasnosti predstavuje cestovný ruch jedno z najdynamickejšie sa rozvíjajúcich sektorov svetového hospodárstva, pričom tvorí významnú časť príjmov mnohých štátov sveta. Cestovný ruch sa v čoraz väčšej miere podieľa ako priamy aktér na ekonomickom a politickom dianí vo svete, určuje nové módné trendy a životný štýl, ovplyvňuje lokálnu a regionálnu identitu jednotlivých krajín. Z tohto pohľadu autori ako Uriely (2005) definujú cestovný ruch prostredníctvom jeho hlavnej úlohy, a to že „*cestovný ruch povzbudzuje ľudí, aby dočasne opustili svoje trvalé bydlisko*“, pokiaľ iná skupina autorov napr. Pearce (1997) alebo Porter (1998) definujú turizmus ako sektor národného hospodárstva štátu, pričom moderný prístup sa prikláňa k definícii, ktorá vychádza z predpokladu, že „*cestovný ruch je komplexný sociálno-ekonomický fenomén súčasnosti*“.

Príspevok sa zaoberá hodnotením sekundárnych dát Svetového ekonomického fóra, ktoré publikuje Správu o globálnej konkurencieschopnosti (*Travel and Tourism Competitiveness Report*). Správa podrobne identifikuje slabé a silné stránky vybraných krajín na medzinárodnom trhu cestovného ruchu. Zámer analýzy spočíva v užšej špecifikácii ukazovateľov konkurencieschopnosti definovaných nasledovnými čiastkovými indexmi – (A) regulačný rámec, (B) podnikateľské prostredie a infraštruktúra, (C) ľudské, kultúrne a prírodné zdroje (tab. 1) za Ruskú federáciu a vybrané štáty postsovietskeho geopriestoru.

Vzhľadom k uvedeným skutočnostiam sme zvolili pre našu analýzu nasledujúce čiastkové indexy za rok 2013, ktoré sme upravili metódou aritmetického priemeru:

- (1) *regulačný rámec* – zahŕňa indikátory ako politické pravidlá a predpisy, udržateľnosť prírodného prostredia, bezpečnosť a spoľahlivosť, zdravotníctvo a hygiena, priority cestovného ruchu.
- (2) *podnikateľské prostredie a infraštruktúra* – pozostáva z indikátorov ako letecká dopravná infraštruktúra, pozemná dopravná infraštruktúra, infraštruktúra cestovného ruchu, informačné a komunikačné technológie a cenová konkurencieschopnosť cestovného ruchu.
- (3) *ľudské, kultúrne a prírodné zdroje* – zoskupuje indikátory z prostredia ľudských zdrojov, afinity cestovného ruchu, prírodných a kultúrnych zdrojov.

Tabuľka 1: *Index konkurencieschopnosti – popis jednotlivých indikátorov*

Index A – regulačný rámec	Indikátory
* politické pravidlá a predpisy	- miera priamych zahraničných investícií, - čas a náklady nevyhnutné na získanie oprávnenia

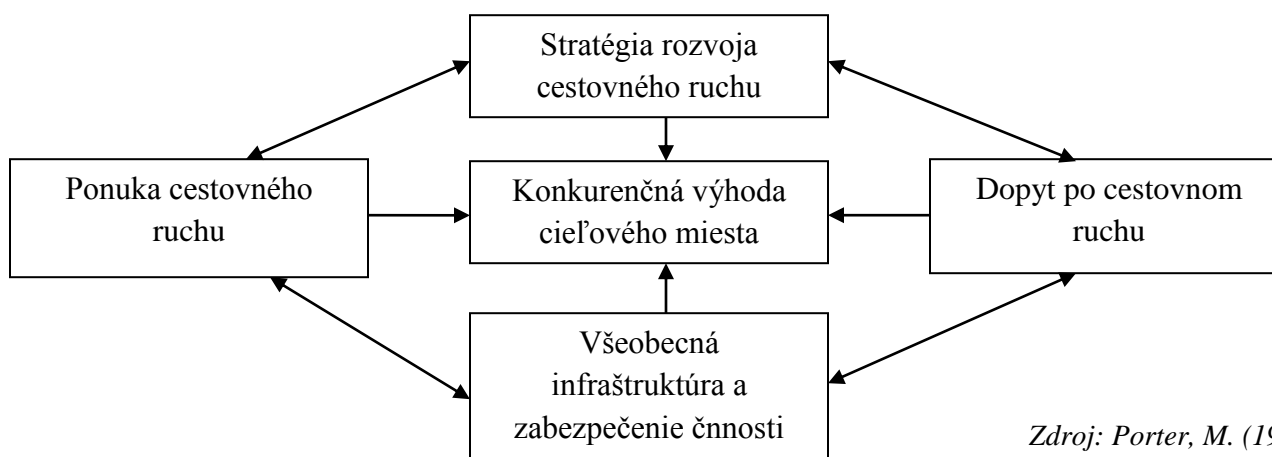
<p>* udržateľnosť prírodného prostredia</p> <p>* bezpečnosť a spoľahlivosť</p> <p>* zdravotníctvo a hygiena</p> <p>* priority cestovného ruchu</p>	<p>na podnikanie,</p> <ul style="list-style-type: none"> - možnosť získania víz, - otvorenosť dvojstranných dohôd - dodržiavanie predpisov na úseku životného prostredia, - rozsah skutočne vykonaných aktivít na jeho ochranu, - produkcia oxidu uhličitého, - nebezpečné emisie pre prírodné prostredie, - podiel zločinu, násilia, terorizmu, trestnej činnosti, - výskyt dopravných nehôd v štáte, - ochrana zdravia v prípade použitia zdravotníckych služieb, - počet lekárov a nemocničných lôžok, - finančná podpora projektov,
<p>Index B – podnikateľské prostredie a infraštruktúra</p>	<p>Indikátory</p>
<p>* letecká dopravná infraštruktúra</p> <p>* pozemná dopravná infraštruktúra</p> <p>* infraštruktúra cestovného ruchu</p> <p>* informačné a komunikačné technológie</p> <p>* cenová konkurencieschopnosť cestovného ruchu</p>	<ul style="list-style-type: none"> - počet sedadiel, - nalietané kilometre, - počet odletov a priletov, - letiská, - hustota a počet prevádzok leteckých spoločností, - počet vnútroštátnych a medzinárodných letov, - kvalita ciest, železníc, prístavov, - počet národných dopravných sietí umožňujúcich prístup do cieľových miest cestovného ruchu, - počet ubytovacích zariadení, - počet izieb, - počet požičaných áut, - počet bankomatov, - počet organizácií, ktoré používajú internet v obchodnom styku, - počet spoločností poskytujúcich internet - ceny leteniek, - letiskové poplatky, - dane, - ceny pohonných látok, - ceny služieb prechodného ubytovania,
<p>Index C – ľudské, kultúrne a prírodné zdroje</p>	<p>Indikátory</p>
<p>* ľudské zdroje</p> <p>* afinita cestovného ruchu</p>	<ul style="list-style-type: none"> - vzdelávanie a odborná príprava, - opatrenia na zabezpečenie kvality vzdelávacieho systému, - zapojenie súkromného sektora do zvyšovania kvalifikácie zamestnancov, - dostupnosť kvalifikovaných pracovných síl, - najímanie a prepúšťanie zamestnancov, - vzťah domáceho obyvateľstva k návštevníkom, - otvorenosť ekonomiky (príjmy z cestovného ruchu, výdavky na cestovný ruch vo vzťahu k HDP

* prírodné zdroje	%), - počet prírodných atraktivít, - prírodné dedičstvo zapísané v zozname UNESCO, - bohatstvo flóry a fauny,
* kultúrne zdroje	- počet kultúrnych pamiatok v štáte

Zdroj: BLANKE, J. – CHIESA, T. (2013), Gúčik, M. (2010).

M. Porter (1980) definoval štyri rozhodujúce faktory určujúce konkurenciu v danom sektore, pričom vytvoril tzv. konkurenčný diamant. Po istej modifikácii môžeme jeho model aplikovať aj na cestovný ruch (graf 1). Základom konkurenčnej výhody cieľového miesta je primárna ponuka (atraktivita cestovného ruchu) a sekundárna ponuka (infraštruktúra cestovného ruchu a kvalita jej služieb). Jej kombináciou vzniká *produkt cestovného ruchu*, nositeľom ktorého sú súkromný a verejný sektor.

Graf 1: Konkurenčný diamant v cestovnom ruchu

Zdroj: Porter, M. (1980)

Metódy

Meraniu konkurencieschopnosti cestovného ruchu venuje pozornosť Svetové ekonomické fórum v Ženeve (Blanke a Chiesa, 2008, 2009, 2011, 2013), ktoré každoročne publikuje Správu o globálnej konkurencieschopnosti. Model vychádza z teoretickej bázy, ktorú bližšie hodnotili autori Gooroochurn a Sugiyarto (2005) vo svojom výskume. Index konkurencieschopnosti v cestovnom ruchu (*Travel & Tourism Competitiveness Index – TTCI*) sa skladá z tzv. štrnástich pilierov konkurencieschopnosti (tab. 1).

Všetkých štrnásť pilierov sme zoradili do troch agregovaných oblastí, z ktorých sú následne vypočítané tri čiastkové indexy – a) regulačný rámec, t.j. prvky spojené s politikou a vládou, b) podnikateľské prostredie a c) ľudské, kultúrne a prírodné zdroje.

V kategórii s najvyššou početnosťou sú zastúpené indikátory definujúce základné ekonomické pomery destinácie. Špecifickosťou daného modelu je aj skupina ukazovateľov, ktorá sa priamo neviaže na kvantitatívne dáta získané z rôznych verejne publikovaných zdrojov (UNESCO,

UNWTO, WTTC, atď.). Cenné poznatky ohľadne sociálneho, kultúrneho a ekonomického vývoja destinácie sú opatrené z kvalitatívnych výskumov prostredníctvom ankiet a analýzou názorov popredných podnikateľských subjektov pôsobiacich v segmente cestovného ruchu.

Z metodologického hľadiska postup konštrukcie tohto modelu môžeme určiť prostredníctvom troch základných krokov.

- na začiatku je potrebné stanoviť konkrétny postup a metódy pri selekcii relevantných ukazovateľov, ktoré budú tvoriť generalizovaný model štrnástich základných pilierov indexu konkurencieschopnosti
- kvalitatívne ukazovatele oceňujeme pomocou jednotnej škály od 1 (najhoršia kvalita) po 7 (najlepšia kvalita), zatiaľ čo kvantitatívne ukazovatele za účelom jednotného porovnania štandardizujeme podľa nasledujúceho vzorca:

$$I_K = 6 * \left(\frac{X_i - X_{min.}}{X_{max.} - X_{min.}} \right) + 1, \text{ kde}$$

X_i – hodnota i v regióne X , $X_{min.}$ – minimálna hodnota v súbore, $X_{max.}$ – maximálna hodnota v súbore

- v poslednom kroku aritmetickým priemerom štandardizovaných kvantitatívnych a usporiadaných podľa jednotnej škály kvalitatívnych ukazovateľov určíme priemerné poradie pre každý zo štrnástich pilierov tvoriacich index konkurencieschopnosti a taktiež získame priemerné hodnoty pre tri čiastkové indexy: a) regulačný rámec, t.j. prvky spojené s politikou a vládou, b) podnikateľské prostredie a c) ľudské, kultúrne a prírodné zdroje. Na základe vypočítaných výsledných hodnôt usporiadame jednotlivé štáty/destinácie podľa zodpovedajúceho poradia a zostavíme postupnosť.

Hodnotenie dimenzií indexu konkurencieschopnosti cestovného ruchu v post-sovietskom priestore

V kontexte *regulačného rámca* (A) – politické pravidlá a predpisy sa hodnotili indikátory ako napríklad realizácia efektívnej daňovej politiky, náklady nevyhnutné na získanie oprávnenia podnikateľ, miera získavania priamych zahraničných investícií alebo koordinácia cestovného ruchu vo verejnom sektore pri tvorbe právnych noriem upravujúcich tento segment podnikania v širšom kontexte. Najvyššie skóre získalo Rusko v roku 2009, keď sa umiestnilo na 114 mieste z pomedzi 133 krajín.

Pod udržateľnosťou prírodného prostredia ponímame rôzne právne predpisy a právne normy na úseku životného prostredia, ako aj rozsah aktivít sledujúcich ochranu životného prostredia. Z aspektu ochrany životného prostredia je nevyhnutné zabezpečiť trvalú udržateľnosť rozvoja cestovného ruchu, ktorý sa zakladá na spolupráci medzi verejným sektorom a podnikateľskou sférou. Najvyššie skóre v rámci udržateľného prírodného prostredia získala Ruská federácia v roku 2011, keď obsadila 98 priečku zo 139 krajín.

Pod bezpečnosťou a spoľahlivosťou cestovania rozumieme, že rozvoju cestovného ruchu sa nebude dariť v destináciách, kde práve prebiehajú vojnové konflikty, resp. sú postihnuté občianskymi nepokojmi. V tomto indikátore Rusko obsadilo najvyššie skóre v roku 2007, kde mu patrilo 99 miesto zo 124 krajín.

Zdravotníctvo a hygiena patria medzi primárne indikátory konkurencieschopnosti v cestovnom ruchu. Dôležitá je aj ochrana zdravia turistov v prípade použitia zdravotníckych služieb, vybavenosť a dostupnosť nemocníc a lekární. V tomto indikátore dosiahlo Rusko najvyššie skóre v roku 2009, keď obsadilo vysoké 10 miesto zo 133 krajín zúčastnených na výskume.

Posledný indikátor v rámci regulačného rámca zastupujú priority cestovného ruchu. Môžu to byť rôzne projekty umožňujúce prepojenie ďalších aktivít v oblasti infraštruktúry, služieb a vzdelávania v cestovnom ruchu realizovaných verejným alebo súkromným sektorom. Najvyššie skóre v rámci priorít cestovného ruchu Rusko získalo v roku 2009, keď obsadilo 75 pozíciu zo 133 analyzovaných štátov.

Tabuľka 2: Hodnoty a poradie faktorov konkurencieschopnosti cestovného ruchu v Ruskej federácii za roky 2007 – 2013

	2007		2009		2011		2013	
	Pozícia v rebríčku	Hodnota indexu	Pozícia v rebríčku	Hodnota indexu	Pozícia v rebríčku	Hodnota indexu	Pozícia v rebríčku	Hodnota indexu
A. REGULAČNÝ RÁMEC	100	3,64	79	4,35	73	4,49	92	4,24
Politické pravidlá a predpisy	124	2,71	114	3,52	126	3,57	123	3,75
Udržateľnosť prírodného prostredia	113	2,96	114	3,93	98	4,18	134	3,55
Bezpečnosť a spoľahlivosť	99	3,66	129	3,45	113	4,01	113	3,87
Zdravotníctvo a hygiena	31	5,73	10	6,65	11	6,62	14	6,40
Priority cestovného ruchu	99	3,13	75	4,17	102	4,04	111	3,63
B. PODNIKATEĽSKÉ PROSTREDIE A INFRAŠTRUKTÚRA	49	3,75	61	3,70	53	4,07	46	4,22
Letecká dopravná infraštruktúra	21	4,23	30	4,37	30	4,32	33	4,33
Pozemná dopravná infraštruktúra	65	3,52	81	3,17	95	3,09	93	3,13
Infraštruktúra cestovného ruchu	58	3,17	60	3,51	45	4,57	40	4,93
Informačné a komunikačné technológie	51	3,01	50	3,39	46	3,87	37	4,16
Cenová konkurencieschopnosť v cestovnom ruchu	39	4,84	108	4,05	75	4,48	72	4,54
C. ĽUDSKÉ, KULTÚRNE A PRÍRODNÉ ZDROJE	65	4,71	38	4,37	45	4,15	58	4,02
Ľudské zdroje	70	5,05	88	4,94	78	4,78	92	4,64
Afinita cestovného ruchu	104	4,34	123	4,14	136	3,65	138	3,66
Prírodné zdroje	41	4,74	23	4,58	27	4,44	37	4,31
Kultúrne zdroje	41	4,74	30	3,92	35	3,72	39	3,49
CELKOVÝ INDEX KONKURENCIESCHOPNOSTI CESTOVNÉHO RUCHU	68	4,03	59	4,14	59	4,23	63	4,16

Zdroj: BLANKE, J. – CHIESA, T. (2007, 2009, 2011, 2013).

Druhým v poradí hodnoteným indexom bol čiastkový *index podnikateľského prostredia a infraštruktúry* (B), ktorý je tvorený súborom piatich indikátorov. Kvalitná letecká dopravná infraštruktúra zabezpečuje premiestňovanie účastníkov cestovného ruchu medzi východiskovým a cieľovým miestom realizácie cestovného ruchu. Indikátor sa vypočíta na základe analýzy počtu

sedadiel, nalietaných kilometrov, počtu odletov a príletov, letísk, hustoty a počtu prevádzok leteckých spoločností, či počtu vnútroštátnych a medzinárodných letov. Najvyššie skóre v rámci leteckej dopravnej infraštruktúry Rusko získalo v roku 2007, keď obsadilo 21 pozíciu zo 124 štátov (tab. 2).

Nosnou časťou Ruskej federácie je pozemná infraštruktúra a jej kvalita. V tomto kontexte sa jedná najmä o kvalitu ciest, železníc, prístavov, ako aj o priestorové rozmiestnenie národných dopravných sietí umožňujúcich prístup do cieľových miest cestovného ruchu. Najvyššie skóre získalo Rusko v roku 2007, keď sa umiestnilo na 65 mieste z pomedzi 124 krajín.

Tretí v poradí indikátor sa zameriava predovšetkým na infraštruktúru cestovného ruchu, ktorá súvisí s ubytovacími zariadeniami, požičovňami áut, stravovacími a športovo-rekreačnými zariadeniami. V tomto indikátore Rusko obsadilo najvyššie skóre v roku 2013, kde mu patrilo 40 miesto zo 140 krajín.

Vzhľadom na rastúci význam informačných a komunikačných technológií v cestovnom ruchu sme sa snažili zhodnotiť kvalitu ponúkaných služieb súvisiacich s internetovým nákupom elektronických lístkov, rezerváciou a platbou za ubytovanie alebo rezerváciou pobytu. Najvyššie skóre v rámci informačných a komunikačných technológií v cestovnom ruchu získala Ruská federácia v roku 2013, keď obsadila 37 priečku zo 140 krajín.

Posledným indikátorom v skupine čiastkového indexu podnikateľského prostredia a infraštruktúry bola cenová konkurencieschopnosť cestovného ruchu. Porovnávali sa indikátory ako napríklad cena leteniek, letiskové poplatky, dane, ceny pohonných hmôt a ubytovania. Najvyššie skóre v rámci cenovej infraštruktúry cestovného ruchu Rusko získalo v roku 2007, keď obsadilo 39 pozíciu zo 124 štátov (tab. 2).

Podľa ekonomickej teórie platí, že za rozvoj cestovného ruchu a jeho vplyvu na ekonomický progres krajiny sú zodpovedné indikátory, prostredníctvom ktorých môžeme určiť, aký je skutočný podiel cestovného ruchu na ekonomickom rozvoji štátu. Sú to nasledovné ukazovatele: (1) investície, (2) hodnota kapitálu, (3) sociálny prínos pre spoločnosť z cestovného ruchu, (4) zamestnanosť, (5) vzťah cestovného ruchu k životnému prostrediu, (6) multiplikátor spotreby. Rôzne odborné a vedecké štúdie napr. Ritchie a Crouch (2005) alebo Kozak a Rimmington (1999) preukázali významnosť multiplikátora spotreby v cestovnom ruchu. Povedzme že spotrebovanie 1 amerického dolára v cestovnom ruchu generuje 2-3 krát vyšší celkový ekonomický efekt v národnom hospodárstve, čo nás privádza k záveru dôslednej analýzy rozvoja cestovného ruchu a jeho dosahu na skúmané destinácie. Napríklad pre slovenské hospodárstvo bol rozvoj cestovného ruchu významný v transformačnom období vývoja našej spoločnosti, kedy viaceré odvetvia nášho hospodárstva vykazovali znaky technologickej zastaranosti. To vyústilo do nedostatočnej konkurencieschopnosti, čo následne viedlo k strate trhov.

Posledným čiastkovým ukazovateľom je *index ľudských, kultúrnych a prírodných zdrojov (C)*, ktorého bázu tvoria nasledovné štyri indikátory:

Kvalita ľudských zdrojov v ekonomike zabezpečuje, že sekundárny a terciárny sektor má dostatok pracovných síl na svoj rast a rozvoj. Menovaný indikátor bližšie špecifikuje vzdelávanie

a odbornú prípravu prepojenú s praxou, ako aj opatrenia na zabezpečenie kvality vzdelávacieho systému. Najvyššie skóre v rámci ľudských zdrojov Rusko získalo v roku 2007, keď obsadilo 70 pozíciu zo 124 štátov (tab. 2).

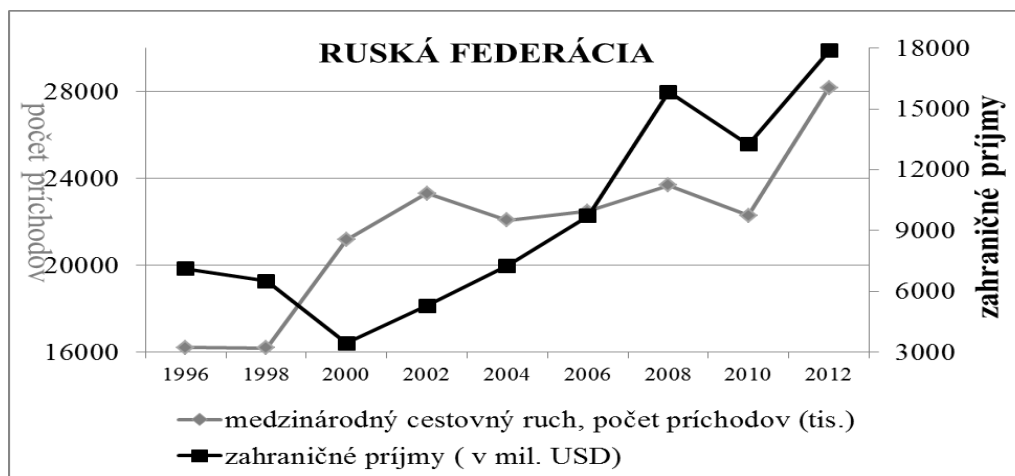
Druhým indikátorom čiastkového indexu je afinita cestovného ruchu, pod ktorou rozumieme otvorenosť destinácie a jej ekonomiky zahraničným návštevníkom. Rozhodujúcimi ukazovateľmi sú v tomto prípade príjmy z cestovného ruchu, výdavky cestovného ruchu vo vzťahu k HDP v %. V tomto indikátore Rusko obsadilo najvyššie skóre v roku 2007, kde mu patrilo 104 miesto zo 124 krajín.

Posledné dva indikátory indexu ľudských, kultúrnych a prírodných zdrojov môžeme identifikovať s lokalizačnými faktormi a predpokladmi cestovného ruchu. Jedná sa o prírodné zdroje a predpoklady, ktoré sú základným faktorom podmieňujúcim vznik a prvotné štádium formovania rekreačných procesov, rekreačných územným systémov. V tomto indikátore Rusko obsadilo najvyššie skóre v roku 2009, kde mu patrilo 23 miesto zo 130 krajín.

Kultúrne zdroje reprezentujú druhú zložku komplexu lokalizačných predpokladov cestovného ruchu. Kultúrnohistorické predpoklady môžeme rozdeliť do troch základných podskupín: kultúrnohistorické pamiatky, kultúrne zariadenia a kultúrne akcie, športové akcie. V tomto indikátore Rusko obsadilo najvyššie skóre v roku 2009, kde mu patrilo 30 miesto zo 133 krajín (tab. 2).

V grafe 2 sme prostredníctvom počtu príchodov (v tisícoch) a zahraničných príjmov (v mil. USD) vyjadrili rôznu intenzitu významu cestovného ruchu v Rusku, v rokoch 1996 – 2012. Keďže sme pracovali s európskymi údajmi, jednotlivé dáta boli získané z databáz Svetovej banky (*The World Bank*), z tohto dôvodu môžu byť určité odchýlky, ak by sme výsledky porovnávali z oficiálnych domácich štatistík. Podľa vývoja grafu môžeme pozorovať v časovom horizonte rokov 1996 – 2012 nárast výšky príjmov z cestovného ruchu, ako aj počtu zahraničných príchodov.

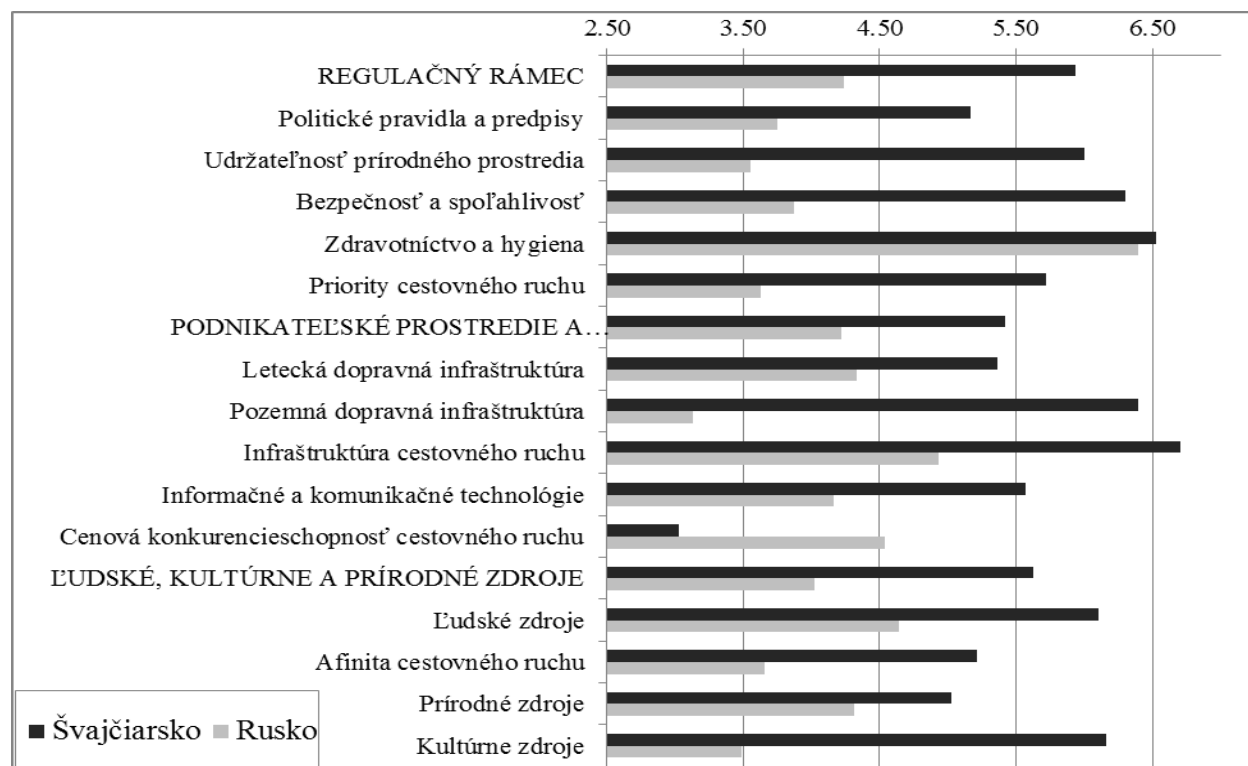
Graf 2: Porovnanie zahraničných príjmov a počtu príchodov v medzinárodnom cestovnom ruchu Ruskej federácie

Zdroj: <http://data.worldbank.org/indicator>

Vzájomným porovnaním hodnôt jednotlivých faktorov indexu konkurencieschopnosti (graf 3) sme zistili najvyššie rozdiely medzi Ruskou federáciou a Švajčiarskom (svetový líder v rámci konkurencieschopnosti cestovného ruchu) v pozemnej dopravnej infraštruktúre, kultúrnych zdrojoch, udržateľnosti prírodného prostredia a bezpečnosti.

Graf 3: Komparácia faktorov indexu konkurencieschopnosti cestovného ruchu Švajčiarska (svetový líder) a Ruskej federácie v roku 2013

Zdroj: BLANKE, J. – CHIESA, T. (2008, 2009, 2011, 2013).

Tabuľka 3 znázorňuje top desať štátov s najvyšším ratingom indexu konkurencieschopnosti v roku 2013. Ako môžeme vidieť, v prvej desiatke sa nachádza sedem štátov z európskeho kontinentu, čo potvrdzuje fakt, že Európa reprezentuje významnú turistickú destináciu na globálnom trhu cestovného ruchu.

Tabuľka 3: Top desať štátov podľa svetového rebríčka indexu konkurencieschopnosti cestovného ruchu v roku 2013

Štát	Pozícia v rámci 140 krajín	Celkový index konkurencieschopnosti
Švajčiarsko	1	5,66
Nemecko	2	5,39
Rakúsko	3	5,39
Španielsko	4	5,38
Veľká Británia	5	5,38
Spojené štáty americké	6	5,32
Francúzsko	7	5,31

Kanada	8	5,28
Švédsko	9	5,24
Singapur	10	5,23
Rusko	63	4,16

Zdroj: BLANKE, J. – CHIESA, T. (2013).

V tabuľke 4 sme sa snažili analyzovať štáty post sovietskeho priestoru v rámci vývoja celkového indexu konkurencieschopnosti cestovného ruchu za roky 2007 – 2013. Rusko vzhľadom na hodnoty celkového indexu konkurencieschopnosti cestovného ruchu dominuje v post sovietskom regióne. Jeho pozícia vo svetovom rebríčku mierne stúpila, pokiaľ v roku 2007 bolo na 68 mieste, v roku 2013 mu patrila 63 priečka. V rámci regiónu získali lepšie skóre iba pobaltské republiky – Estónsko (30 miesto), Lotyšsko (48 miesto) a Litva (49 miesto).

Tabuľka 4: *Vývoj celkového indexu konkurencieschopnosti cestovného ruchu vo vybraných postsovietskych štátoch*

Index konkurencieschopnosti cestovného ruchu		2007	2008	2009	2011	2013
Rusko	Pozícia vo svetovom rebríčku	68/124	64/130	59/133	59/139	63/140
	<i>Hodnota indexu</i>	4,03	4,04	4,14	4,23	4,16
Estónsko	Pozícia vo svetovom rebríčku	28	26	27	25	30
	<i>Hodnota indexu</i>	4,90	4,85	4,83	4,88	4,82
Lotyšsko	Pozícia vo svetovom rebríčku	53	45	48	51	48
	<i>Hodnota indexu</i>	4,31	4,34	4,31	4,36	4,43
Litva	Pozícia vo svetovom rebríčku	51	47	49	55	49
	<i>Hodnota indexu</i>	4,34	4,33	4,30	4,34	4,39
Ukrajina	Pozícia vo svetovom rebríčku	78	77	77	85	76
	<i>Hodnota indexu</i>	3,89	3,76	3,84	3,83	3,98
Moldavsko	Pozícia vo svetovom rebríčku	95	98	93	99	102
	<i>Hodnota indexu</i>	3,65	3,56	3,64	3,60	3,60
Gruzínsko	Pozícia vo svetovom rebríčku	66	72	73	73	66
	<i>Hodnota indexu</i>	4,13	3,83	3,89	3,98	4,10
Arménsko	Pozícia vo svetovom rebríčku	74	89	91	90	79
	<i>Hodnota indexu</i>	3,93	3,63	3,65	3,77	3,96
Azerbajdžan	Pozícia vo svetovom rebríčku	75	79	76	83	78
	<i>Hodnota indexu</i>	3,92	3,72	3,84	3,85	3,97
Kazachstan	Pozícia vo svetovom rebríčku	82	91	92	93	88
	<i>Hodnota indexu</i>	3,81	3,61	3,65	3,70	3,82
Kirgizsko	Pozícia vo svetovom rebríčku	102	113	106	107	111
	<i>Hodnota indexu</i>	3,54	3,30	3,45	3,45	3,45
Tadžikistan	Pozícia vo svetovom rebríčku	110	114	109	118	114
	<i>Hodnota indexu</i>	3,46	3,24	3,41	3,34	3,41
Uzbekistan	Pozícia vo svetovom rebríčku	--	90	--	--	--
	<i>Hodnota indexu</i>	--	3,62	--	--	--

Zdroj: BLANKE, J. – CHIESA, T. (2007, 2008, 2009, 2011, 2013).

Poznámka: Štáty Bielorusko, Uzbekistan (len 2008) a Turkménsko sa nezúčastnili prieskumu

Záver

Pri hodnotení konkurencieschopnosti Ruska sme zistili, že k silným stránkam krajiny v celosvetovom merítku patrí predovšetkým zdravotníctvo a hygiena, ako aj cenová konkurencieschopnosť cestovného ruchu. Pri týchto dvoch indikátoroch sa Ruská federácia približuje k najkonkurencieschopnejším krajinám podľa rebríčka TICI. Za faktory, ktoré brzdia rast konkurencieschopnosti Ruska, sa podľa Svetového ekonomického fóra považujú najmä slabo rozvinutá pozemná infraštruktúra a inštitucionálne prostredie krajiny spolu s podpriemerným inovačným potenciálom. Príčiny a dôsledky tohto stavu vidíme predovšetkým v byrokratizácii a korupcii inštitucionálneho prostredia, ako jedného zo základných faktorov ovplyvňujúcich celkovú konkurencieschopnosť krajiny, ako aj nedostatočnej legislatívnej ochrane vlastníckych práv, etickým správaní firiem na trhu cestovného ruchu, ale aj miere korupčného prostredia.

Na základe uvedených analýz môžeme konštatovať, že Rusko by mohlo zvýšiť svoju konkurencieschopnosť na globálnom trhu cestovného ruchu, ak by v rámci regulačného rámca zlepšilo a skvalitnilo podmienky týkajúce sa udržateľnosti prírodného prostredia a bezpečnosti účastníkov cestovného ruchu. Rozvoj cestovného ruchu je možný len v únosných hraniciach, ktoré zabránia devastovaniu prírodného a kultúrneho dedičstva. Životné prostredie môže byť nielen hrozbou, ale aj príležitosťou pre rozvoj cestovného ruchu. Zhoršujúca sa kvalita životného prostredia v industrializovaných a urbanizovaných územiach vytvára tlak na trávenie voľného času mimo nich, t.j. v rekreačnom prostredí. Rovnako aj územné plánovanie môže rozhodujúcou mierou znížiť negatívny vplyv cestovného ruchu na životné prostredie, najmä vtedy, ak sa z cestovného ruchu odstráni masovosť, ktorej protipólom je ekologický cestovný ruch.

Nedostatky v rámci cestovného ruchu Ruskej federácie spočívajú aj v budovaní dôvery zahraničných návštevníkov z hľadiska bezpečnosti a ochrany zdravia. Významný vplyv na konkurenčnú výhodu cieľového miesta má všeobecná infraštruktúra a zabezpečujúce činnosti. Osobitnú úlohu zohráva pritom doprava, bezpečnosť návštevníkov, verejnoprospešné služby (čistota verejných priestranstiev, verejné osvetlenie, verejná zeleň).

Zvýšeniu konkurencieschopnosti Ruska v cestovnom ruchu výrazne prospeje pokračujúca liberalizácia makroekonomického prostredia, ktoré v súčasnosti nedostatočne podporuje rozvoj cestovného ruchu, najmä z hľadiska dopravnej infraštruktúry a podnikateľského prostredia. Liberalizácia vízovej povinnosti so štátmi EÚ by bola určite prínosom z pohľadu rozvoja podnikateľského prostredia v cestovnom ruchu. Faktor ponuky – prírodný potenciál a krajinná scenéria sú výraznými konkurencieschopnými prvkami Ruska. Pridanú hodnotu v cestovnom ruchu tvorí sekundárna ponuka, kde sú rezervy najmä z hľadiska vzťahu ceny a kvality poskytovaných služieb. Ceny sú vysoké v porovnaní s ponúkanou kvalitou a konkurenciou.

Poznámka

Príspevok je súčasťou riešeného grantového projektu VEGA 1/0165/15 pod názvom „*Pro-poor turizmus ako nástroj trvalo udržateľného rozvoja marginalizovaných komunit a sídiel na východnom Slovensku.*“

Literatúra

- [1] BLANKE, J., CHIESA, T., (2008). The Travel & Tourism Competitiveness Report 2008. Balancing Economic Development and Environmental Sustainability. World Economic Forum Geneva, Switzerland, 504 p. ISBN-13: 978-92-95044-04-3.
- [2] BLANKE, J., CHIESA, T., (2009). The Travel & Tourism Competitiveness Report 2009. Managing in a Time of Turbulence. World Economic Forum Geneva, Switzerland, 525 p. ISBN-13: 978-9295044-18-0.
- [3] BLANKE, J., CHIESA, T., (2011). The Travel & Tourism Competitiveness Report 2011. Beyond the Downturn. World Economic Forum Geneva, Switzerland, 531 p. ISBN-13: 978-92-95044-96-8.
- [4] BLANKE, J., CHIESA, T., (2013). The Travel & Tourism Competitiveness Report 2013. Reducing Barriers to Economic Growth and Job Creation. World Economic Forum Geneva, Switzerland, 517 p. ISBN-13: 978-92-95044-40-1.
- [5] CROUCH, G. I., RITCHIE, J. R., (1999). Tourism competitiveness and societal prosperity. *Journal of Business Research*, Vol. 44, No. 3, pp. 137-152.
- [6] GOOROOCHURN, N., SUGIYARTO, G., (2005). Competitiveness indicators in the travel and tourism industry. *Tourism Economics*, Vol. 11, No. 1, pp. 25-43.
- [7] GÚČIK, M. (2010). Cestovný ruchu – Úvod do štúdia. Dali-BB, 307 s. ISBN 9788089090808.
- [8] KOZAK, M., RIMMINGTON, M., (1999). Measuring Tourist Destination Competitiveness: Conceptual Considerations and Empirical Findings. *International Journal of Hospitality Management*, Vol. 18, No. 3, pp. 273-283.
- [9] PEARCE, D. G., (1997). Competitive Destination Analysis in Southeast Asia. *Journal of Travel Research*, Vol. 35, No. 4, pp. 16-24.
- [10] PORTER, M. E., (1998). “Location, Clusters and the New Economics of Competition“. *Business Economics*, Vol. 33, No. 1, pp. 7-17.
- [11] URIELY, N., (2005). The tourist experience – Conceptual Developments. *Annals Tourism Research*, Vol. 32, No. 1, pp. 99-216.